

Prioritering av forskningsfrågor inom vård och stöd vid allvarliga psykiska sjukdomar och tillstånd

Sammanfattning

Syfte och Bakgrund

Projektets syfte var att belysa vad personer med egen erfarenhet av allvarliga psykiska sjukdomar och tillstånd, deras närstående, professionen samt patient- och professionsföreningar anser vara de viktigaste övergripande forskningsfrågorna att besvara som rör vård och stöd. Förhoppningen är att projektet ska bidra till forskning inom de prioriterade områdena. Målgrupper för rapporten är forskare, forskningsfinansiärer samt myndigheter och organisationer som sammanställer forskning.

Prioriteringen omfattade psykosjukdomar, bipolär sjukdom, ätstörningar, självskadebeteende, svår depression, svåra ångestsyndrom, personlighetssyndrom, samt suicidala tillstånd. Projektet inkluderade insatser för att förebygga, utreda, bedöma, behandla och stödja, samt metoder för samordning av vård och stöd.

Resultat

De tio högst prioriterade forskningsfrågorna (1=högst rankat)

1. I vilken utsträckning och hur kan man identifiera risk samt förebygga allvarliga psykiska sjukdomar och tillstånd, inklusive suicid?
2. Hur kan man förbättra utredning och bedömning vid tecken på allvarliga psykiska sjukdomar och tillstånd, inklusive suicidriskbedömning och vid psykiatrisk samsjuklighet?
3. Vilka utbildningsinsatser riktade till personalen behövs för att förbättra vård och stöd till personer med allvarliga psykiska sjukdomar och tillstånd? Vilken kunskap och kompetens krävs vid vård av särskilda sjukdomstillstånd?
4. Hur kan man stärka individens delaktighet i vård och stöd i samband med allvarliga psykiska sjukdomar och tillstånd?
5. Vilka insatser och aktiviteter inom psykiatrisk heldygnsvård är nödvändiga och mest önskvärda?
6. Hur väl fungerar olika metoder och modeller för koordinerad vård och stöd och hur kan de göra störst nytta? (t.ex. samordning mellan olika aktörer, inklusive att följa den fysiska hälsan)
7. Hur kan vård och stöd till personer med allvarlig psykiatrisk samsjuklighet (inklusive beroendeproblematik) organiseras och samordnas för att ha bäst effekt?
8. Hur ges informations- och utbildningsinsatser, så kallad psykopedagogisk utbildning, på bästa sätt?
9. Hur ges insatser och stöd till anhöriga och närstående på bästa sätt?
10. Vilken effekt har stödinsatser inriktade på återhämtning, att minska lidande och främja möjlighet till livskvalitet (till exempel bildterapi, musikterapi, dansterapi, yoga, trädgårdsterapi, djur i vården) som komplement till sedvanlig vård?

Metod

Prioriteringen utgår från en SBU-rapport från år 2021 där konstaterade kunskapsluckor inom psykisk ohälsa inventerades [1]. Cirka 500 kunskapsluckor inom området *allvarliga psykiska sjukdomar och tillstånd* tematiserades till 62 övergripande forskningsfrågor. Prioriteringens upplägg baserades på en metodik som tagits fram av den brittiska organisationen James Lind Alliance. En första prioritering gjordes som en öppen, anonym digital enkät. Drygt 800 enkätsvar kom in, lika fördelat mellan patienter, närstående och personer som arbetar inom yrken där man kommer i kontakt med personer med allvarliga psykiska sjukdomar och tillstånd. Den slutliga prioriteringen genomfördes genom diskussion i ett konsensusmöte med 14 representanter för patient- och professionsföreningar samt två yrkesföreträdare.

Vid den slutliga prioriteringen identifierades tre huvudområden som särskilt viktiga för framtida forskning: *tidiga insatser*, *organisatoriska insatser* samt olika former av *stödinsatser*. Prioriteringsgruppens motiveringar till dessa återfinns i rapporten, www.sbu.se/368.

Diskussion

De forskningsfrågor som lyftes som de viktigaste i denna rapport prioriterades av en mycket bred grupp, både personer med egen erfarenhet, närstående, och flera olika yrkeskategorier i professionen och samhället som kommer i kontakt med personer med allvarliga psykiska sjukdomar och tillstånd.

Många av de som svarade på den digitala enkäten angav att de hade erfarenhet av flera av de sjukdomar och tillstånd som omfattas av prioriteringen, i synnerhet med självmordsproblematik. Många angav också erfarenhet utifrån flera perspektiv, exempelvis både som patient och anhörig, eller som personal och anhörig. Den slutliga prioriteringen genomfördes av en grupp av representanter från inbjudna patient- och professionsföreningar.

Flera av de forskningsbehov som förts fram som de viktigaste i denna prioritering har även lyfts som viktiga i andra prioriteringar som SBU har genomfört inom psykiatri och socialt arbete [2-4]. Forskningsbehov som återkommande har lyfts har gällt utredning, diagnostik, samverkan mellan olika aktörer, kompetenshöjande insatser till personal, delaktighet, bemötande, vårdinnehåll, samt olika typer av stödinsatser. Denna rapport belyser vilka forskningsfrågor som lyfts som särskilt angelägna som berör allvarliga psykiska sjukdomar och tillstånd. De övergripande forskningsfrågorna är breda frågeställningar och riktar sig framför allt till forskningsfinansiärer, medan underliggande konkreta kunskapsluckor är specifika och riktade till forskare inom psykiatri och socialt arbete.

1. SBU. Inventering av vetenskapliga kunskapsluckor inom psykisk ohälsa 2005–2020 – insatser för att utreda, diagnostisera, förebygga och behandla psykisk ohälsa, inklusive stödjande och organisatoriska åtgärder. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2021. www.sbu.se/335.
2. SBU. Prioriterade behov av kunskap och utveckling inom BUP heldygnsvård. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2021. www.sbu.se/330.
3. SBU. Behandlingsmetoder vid adhd – de tio viktigaste kunskapsluckorna. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2013. www.sbu.se/217.
4. SBU och FORTE. Prioriteringar för forskning om socialtjänsten. Perspektiv från brukare, policy och praktik. Stockholm: Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE); 2019. www.forte.se/publikation/prioriteringar-forskning-om-socialtjansten.

Innehållsdeklaration

Denna publikation innehåller:

- En prioritering av vetenskapliga kunskapsluckor eller kunskapsbehov utifrån brukares, patienters, närståendes och vårdpersonals perspektiv på vad som är viktigast att få mer kunskap om.

SBU använder en metod baserad på James Lind Alliance metodik för att få fram de viktigaste kunskapsluckorna. För den här rapporten har vi gjort följande:

Prioriterat de viktigaste kunskapsluckorna med externa sakkunniga (patienter, anhöriga, professionen, representanter för patient- och professionsorganisationer):

- Inventerat befintliga kunskapsluckor inom området
- Låtit externa sakkunniga göra en prioritering av kunskapsluckor eller kunskapsbehov

Projektledning och prioriteringsgrupp

I projektledningen ingick projektledare från SBU, externa sakkunniga inom psykiatri och socialt arbete,

Följande personer har granskat och bedömt rapporten och dess resultat:

- Externa sakkunniga
- SBU:s kvalitetssäkringsgrupp
- SBU:s vetenskapliga råd

Patient- eller brukarorganisation har medverkat på följande sätt:

- Lämnat synpunkter på rapportens projektplan och frågeställningar
- Granskat rapporten
- Deltagit som sakkunnig i SBU:s projektgrupp

samt patient- och anhörigsakkunnig. Slutgiltig prioritering utfördes av representanter för patient- och professionsorganisationer samt yrkesföreträdare.

Rapport nr 368 (2023) • registrator@sbu.se

Rapporten kan laddas ner från www.sbu.se/368